

<http://www.bernardinai.lt/strainsis/-/67429>

Fabian Panisello: „Šią muziką reikia pažinti“

2011-08-19

Rubrikose: Sankirtos Kultūra » Komentarai ir pokalbiai

Jūratės Micevičiūtės interviu su dirigentu ir kompozitoriumi, šiuolaikinės akademinių muzikos kūrėju ir specialistu Fabiánu Panisello. Specialiai interneto dienraščiui „Bernardinai.lt“ iš Santandero (Ispanija).

Fabiánas Panisello. Nuotr. aut. Kirill Bashkirov *Encuentro*, kuris jo diriguojamas pristatė klausytojams Arnoldo Schönbergo „Pierrot Lunaire“ (premjera – 1912 m. Berlyne). Tai – muzikinio ekspresionizmo šedevras, šiuolaikinės muzikos istorijai toks pat svarbus kaip Van Gogho „Saulėgrąžos“ XX amžiaus dailei, tačiau toli gražu ne taip gerai pažįstamas, o daugeliui klausytojų dar ir šiandien, praėjus šimtui metų nuo jo sukūrimo, sunkiai suprantamas kūrinys.

1963 m. Argentinoje gimęs kūrėjas jau daug metų gyvena ir dirba Ispanijoje. Jis yra kompozitorius ir tarptautinė pripažinimą pelnęs dirigentas, taip pat Madrido auksčiosios muzikos mokyklos Reina Sofia akademinių direktorius. Santandero XI Muzikos ir Akademijos susitikimo metu

Fabiánas Panisello subūrė „Ensemble del

Madride vadovaujate ir diriguojate profesionaliam *Ensemble* (Plural Ensemble), o dabar Susitikimo metu sukūrėte *Ensemble del Encuentro*. Kuo ypatinga ši muzikantų sambūrio forma?

Iki XIX amžiaus egzistavo formaliai iš anksto apibrėžtos formos: simfoninis orkestras, kamerinis orkestras, styginių kvartetas, kvintetas su pianinu ir t. t. O nuo XX amžiaus pati muzikos kalba taip pakito, kad formos tapo labai heterogeniškos. Tai, ką šiandien vadiname *Ensemble*, yra grupė, kurioje yra bent vienas kiekvienos orkestro instrumentų grupės atstovas: keturių medinių instrumentų grupių, keturių metalinių, dar jeina arfa, mušamieji, pianinas ir styginių. Paprastai kiekvienai grupei atstovauja vienas atlikėjas. Toliau šiuolaikinės muzikos programoje gali pastebėti, kad grojant kitą kūrinį jų skaičius ir sudėtis keičiasi, net jei koncertuoja tas pats *Ensemble* – čia prisideda saksofonas, čia celesta – šiuolaikinei muzikai būdinga eksperimentuoti su skirtingu instrumentų skambėjimu, juos įvairiai derinti, kombinuoti, ieškoti vis kitokių atspalvių.

Plačiai įsigalėjęs mąstymo stereotipas, kad šiuolaikinė akademinė muzika yra sunkiai suprantama publikai, net mėgstantiems klasiką. Ar Jūs tą pastebėjote?

Man atrodo, kad muzika turi daug komponentų, kurie išlieka metams bėgant, pereina iš amžiaus į amžių – jie universalūs. Prie tokų priklauso forma, harmonija, melodija, ritmas, struktūra, polifonija. Šios sudėtinės dalys muzikoje visuomet yra, keičiasi tik jų raiška, tai yra muzikos kalba. Ji keitėsi jau ne kartą, ir labai drastiškai, pavyzdžiui, tarp viduramžių ir

baroko arba baroko ir vėlyvojo Renesanso. Jei palyginsim Bacho kompoziciją su devintaja Mahlerio simfonija, atrodys, kad kalbame apie dvi skirtingas planetas, tačiau abiejose išlaikoma forma, polifonija, harmonija. Tiesiog per šimtmečius, kurie skiria Bachą ir Mahlerį, jos pasikeitė.

Gal mes, klausytojai, dar nesuvokėme paskutinio muzikinės kalbos perversmo?

Fabianas Panisello diriguoja Ensemble del Encuentro, atliekančiam „Pierrot Lunaire“ 2011 m. liepos 16-ąją Santandero festivaliu rūmų „Argenta“ salėje. Nuotr. aut. Elena Torcida amžiaus

pradžioje išsisémė vadinamoji toninės muzikos era – paprastai vartojamas kaip tik šis žodis, „išsisémė“. Iki tol kūrinio harmonija kaip tik buvo grindžiama vienu vyraujančiu tonu, ir kai klausytojai staiga liko be šio atspirties taško, jie émė nebesuprasti, kas čia per harmonija. Amžiaus pradžios kompozitorų karta – Debussy, Schönbergas, Stravinskis, Bergas, Bartokas – jie jau kuria harmoniją kitaip. Klausytojai jau neranda aukštesnių ir žemesnių akordų, jaučiasi sutrikę, nes néra pratę prie tokios harmonijos.

Tiesiog reikia turėti galvoje, kad ir šiuolaikinéje muzikoje yra išlaikomi tie patys universalūs komponentai, reikia tik juos atpažinti. Klausytojui nederėtų suplakti į viena universalų ir „vietinių“ elementų. Jeigu jam, pavyzdžiui, Mozarto harmonija ir saskambis yra universalios, tai jis nesupras jokio kito kompozitoriaus kalbos, tik Mozarto. Visa kita muzika jam atrodys negraži, klampi, sunki. Tačiau jei tu žinai, kas yra melodija, harmonija, įtampa-atpalaidavimas, tai šiuos elementus atrasi kitose muzikos kalbose, jos tau atsivers.

Štai architektūra gali būti geras pavyzdys. Visiems jau atrodo daugmaž „pakenčiamas“ pastatas iš stiklo, o kai kam net atrodo fantastiškai gražus toks statinys kaip Guggenheim muziejus Bilbao. Tačiau tam pačiam žmogui patinka ir gotikinės ar romaninės katedros, nes visi šie pastatai turi tuos pačius komponentus. Tačiau gotikinių katedrų statytojai negalėjo išgauti tokų lanksciu konstrukcijų kaip Frankas Gehris [Bilbao Guggenheim muziejaus architektas, aut. past.], jie neturėjo tam kompiuterių. Greičiausiai jiems toks pastatas būtų pasirodės prastai surestas, bet mes jau sugebame suprasti tokį stilį – kaip ir gotikinių katedrų.

Paimkime konkretų kūrinį: Arnoldo Schönbergo „Pierrot Lunaire“, kurį atliksite šiandienos koncerte [pokalbis vyko 2011 metų liepos 16-ąją, aut. past.]. Jei kas jo nesupranta, tai – jo valia, skonio reikalas, ar vis dėlto reikia tokią muziką aiškinti, atverti kelią į ją?

Šią muziką reikia pažinti. Kai pats organizuoju šiuolaikinės muzikos koncertus, paprastai pateikiu trumpą pedagoginį įvadą arba pakviečiu kompozitorį, kad jie paaškintų savo kūrinį. Taip pat organizuojame ir ciklus, kuriu metu atskleidžiame šios kalbos ypatumus.

Kodėl pasirinkote kaip tik šį kūrinį? Ar ekonominės krizės nuotaikos turėjo įtakos pasirinkimui? Juk „Pierrot Lunaire“ parašytas prieš pat Pirmajį pasaulinį karą, ir, manoma, atspindi tuomet vyrausią ateities baimę ir nerimą.

Turiu prisipažinti, kad jি pasirinkome ne dėl ekonominės krizės. Manau, Schönbergui politika nelabai rūpėjo. Šiuo požiūriu jis buvo artistas, filosofas. Tačiau istorijos vyksmas nori nenori išsiveržia į gyvenimą, ir jis pats turėjo prieš Antrajį pasaulinį karą bėgti į Jungtinės Valstijas

nuo nacių persekiojimo, o ten iš didžiojo Schönbergo tapo niekam nežinoma garsenybe, viena iš daugybės žydų pabėgelių. Žinoma, jo kūriniuose – kaip ir visoje šiuolaikinėje filosofijoje – yra labai svarbi nerimo tema, baimė gyventi čia ir dabar, egzistencinis požiūris į gyvenimą. Kitaip tariant, niekas, kas *turėjo galvoj bent kiek košes*, anuomet negalėjo jaustis ramus.

Apie ši muziką Milanas Kundera yra rašęs: „Vieną gražią dieną vienas didis žmogus pamatė, kad po tūkstančio metų muzikos kalba jau išsišėmė ir nuo šiol gali vien kartotis pačias senas tiesas. Revoliuciniu dekretru jis panaikino tonų hierarchiją ir padarė juos visus lygius. Jis įvedė griežtą drausmę, kad nė vienas iš jų nesireikštų kūrinyje dažniau nei kiti, reikalaudamas sau senųjų feodalinių privilegijų. Karališkosios svitos buvo panaikintos kartą ir visiems laikams, ir vietoje jų įvesta valdymo sistema, pagrįsta lygybe“ (Iš „The Book of Laughter and Forgetting“, 1996, p. 245). Nenuostabu, kad premjeros metu 1912-aisiais Berlyno klausytojai buvo priblokštii. „Gal muzikos skambesys tapo įdomesnis nei bet kada iki tol, tačiau klausytojai, įpratę per tūkstančius metų sekti [muzikos] raktus ir jų rūmų intrigas, dabar klausēsi garsų jų nesuprasdami“, – tėsia Milanas Kundera. Kur slypi raktas į „Pierrot Lunaire“?

Vienas muzikologas man komentavo, kad tik perpratus šiuolaikinę (akademinę) muziką galima suvokti ir mūsų laikus. „Pierrot Lunaire“, regis, tikrai gerai iliustruoja jų prieštaravimus: tai ironija, farsas, kai XX amžiaus pradžios Vienos kabareto stilius pakylėjamas iki „rimtos muzikos“ kategorijos, personažo vyro partija parašyta moteriškam balsui, dainos turi būti rečituoojamos ar net tiesiog išrēkiama... Ar tai – mūsų laikų atspindys?

Prieštaravimų istorijoje visuomet būta. Štai dabar žiūriu serialą „Tiudorai“, ir kiek ten įtampų, interesų būta anais laikais... Ir XX amžius – ne išimtis. Mums, žmonėms, regis, sunkiai sekasi sugyventi planetoje.

O „Pierrot Lunaire“ tikrai atspindi psichologijos atėjimą. Kaip tik tuo metu Vienoje gyveno ir dirbo Freudas. Psichologija iškėlė į viešumą vidinius konfliktus. Bet jų visuomet būta muzikos kūriniuose. Štai, pažvelkime į optimistiškąjį Mozartą: pavyzdžiui, jo „Così fan tutte“ pavaizduota visuomenė, kurioje pilna nutylėjimų, kaukė yra svarbi socialinio gyvenimo dalis, pokyčiai, neištikimybės... Ir dar tiek ir tiek dalykų, kurie net ir „muilo operose“ vaizduojami, nors kitokiu lygiu. Daug dalykų vis kartojas ir kartojas, ir supranti, jog visuomenė labai mažai evoliucionavo amžiams bėgant. Gal reikia sudėti viltis į asmenį, į mažas grupes – kad ir tas, kurios siekia muzikinių tikslų, kaip mūsų *Ensemble*. Jos suteikia visuomenei papildomą vertę.

Kartą
klausiausi
šiuolaikinės
akademinių
muzikos
kūrinio
ir
jo
nesupratau.
Laimė,
šalia
manęs
sėdėjės
muzikos
kritikas
davė
gerą
patarimą:

*Kylanti Ispanijos dainininkė Laia Falcón (sopranas) atlieka Pierrot partiją. Nuotr. aut. Elena Torcida
Kur „durys“ į šį kūrinį?*

„Sek
ritmą“.

Geriausia atidžiai sekti tekštą, kiekvieną dainą [*kūrinyje skamba Alberto Giraud eilės, aut. past.*]. Jų 21, bet kai kurios trumputės, viena tetrunka 20 sekundžių, o visas kūrinys – 35 minutes. Eilės padeda suvokti, kokias nuotaikas išreiškia kiekvienos dainos muzika.

Įdomiausia, kad pats Schönbergas sakė: „Po šimto metų žmonės studijuos mano kūrybą“, ir štai dabar jo pranašystė pildosi. Žmonės vis labiau domisi jo kūriniais. Atrodo, kad pokyčiams priimti reikia nemažai laiko. XX amžiaus pradžia buvo drastiškų permanentų laikotarpis, lygai taip pat, kaip ir antroji jo pusė. O žmonėms sunkiausia buvo susitaikyti su tomis permanentomis, o ne su prasta iš jų gimusia muzika – juk buvo sukurta ir tokios. Tačiau praėjus šimtui metų jau aiškiai matyti, kurie kūriniai yra geri, o šis – tiesiog fantastiškas.

Ensemble del Encuentro atliekamo „Pierrot Lunaire“ jrašą nuo 2011 m. spalio bus galima pasižiūrėti Santandero festivalio koncertų jrašus transliuojančiame klasikinės muzikos interneto puslapyje www.classicalplanet.com

[Bernardinai.lt](http://www.bernardinai.lt/etraimenis/2011-08-10_fabian_panicello_sia_muzika_raibio_no_26012012)